

ҚЫСҚАША АҚПАРАТТЫҚ ШОЛУ ЖЕКЕ ТҮЛҒАЛАРДЫҢ ДЕПОЗИТТЕРІ НАРЫҒЫНА

2019 жылдың 1-ші тоқсанында

1. Жеке тұлғалардың салымдар нарығының үрдістеріне шолу

12 айдың ішінде (2018 жылдың наурыз айымен салыстырғанда) тұлғалардың депозиттері көлемі 5,7% - ға өсті. Сонымен қатар, 2019 жылдың бірінші тоқсанында жеке тұлғалардың депозиттері көлемінің жыл басымен салыстырғанда 2,5% - ға (қайта бағалауды есепке алмағанда 2,1% - ға) қысқаруы тіркелді: 2019 жылдың 1 қаңтарына жеке тұлғалардың депозиттік базасының көлемі 8,8 трлн теңге., ал бірінші тоқсанның соңына қарай 8,5 трлн теңгеге дейін төмендеді (1 сурет). Бұл ретте, жеке тұлғалардың шоттарының саны тұрақты негізде өсуде: 1 тоқсан ішінде шоттардың өсуі 3% - ды құрады, бір жыл ішінде – 25%.

1 сурет

Ағымдағы жылдың бірінші тоқсаны ішінде теңгемен депозиттер тұрақты өсім көрсетті (өсім 3,5%), ал бұл уақытта депозиттік базаның валюталық бөлігі 9,1% - ға қысқарды. Шетел валютасындағы депозиттердің төмендеуінің факторлары мыналар болды:

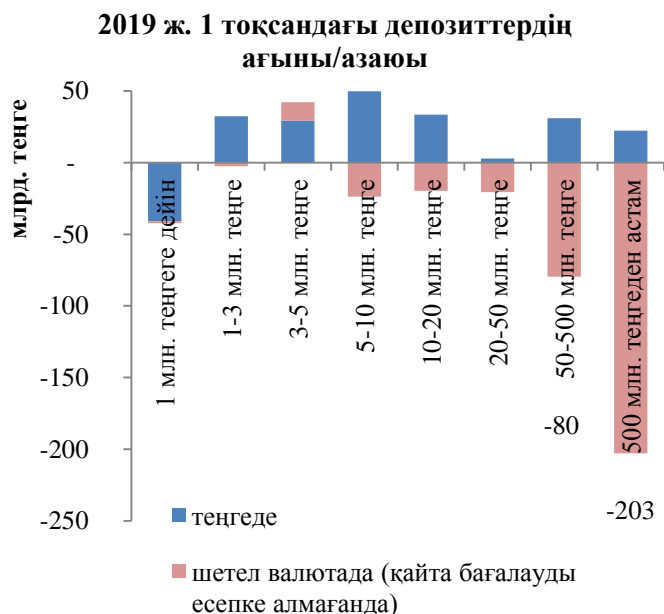
1) валюталық депозиттерді бағамдық қайта бағалау: бірінші тоқсанда теңге бағамының 1,1% - ға нығаюына байланысты, депозиттік базаның валюталық бөлігін теңгелік баламаға қайта есептеу кезінде валюталық депозиттердің көлемі 45 млрд. теңгеге төмендеді;

2) валюталық салымдарды теңгемен айырбастау: теңгенің айырбас бағамының нығаюы, ұлттық валютадағы депозиттердің

жоғары нақты табыстылығы, валюталық салымдардың төмен табыстылығы аясында, жылдық 0,7% - ға жақын, 161 млрд. теңге валютадан теңгеге айырбасталды.

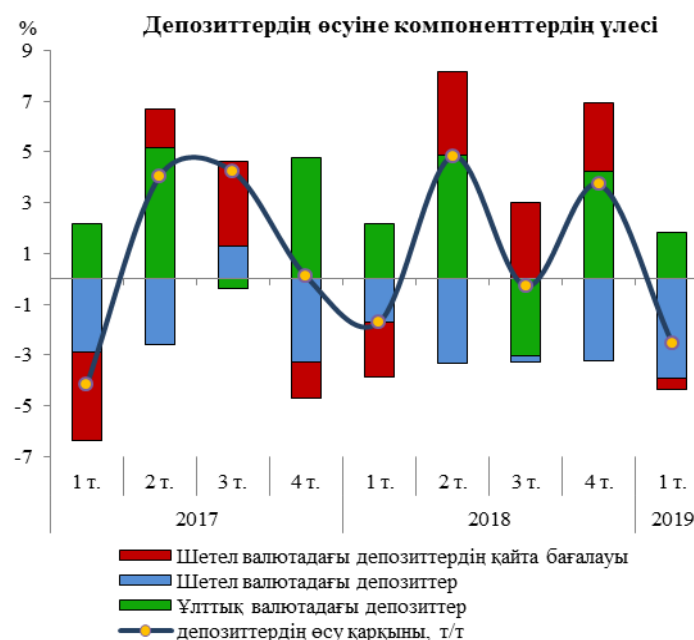
3) бірқатар банктерде 176 млрд. теңге сомасына ірі валюталық салымдардың азаюы (50 млн. теңгеден астам), бұл барлық депозиттік базаның шамамен 2% - ын құрайды (2 сурет);

2 сурет

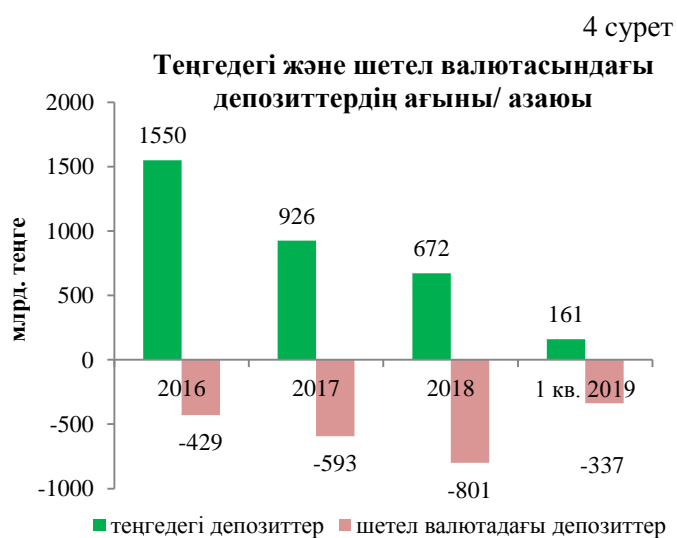

4) маусымдылығы: 2017-2018 жж. бірінші тоқсанында депозиттік базаның ұқсас қысқаруы байқалды – тиісінше 4,2% және 1,7% (3 сурет). Жылдық мәнде депозиттік база тұрақты өсімді көрсетеді: өткен жылдың наурызымен салыстырғанда депозиттердің көлемі 5,7% - ға өсті.

3 сурет

Шетелдік валютадағы салымдардың азаюы 2016 жылы басталды және негізінен теңгедегі салымдарды айырбастаумен байланысты болды: валюталық салымдардың азаюы және теңгелік салымдардың ағыны жаппай сегментте де, ірі салымдардың сегментінде де салыстырмалы болды. 2018 жылдың соңына қарай валюталық салымдардың теңгемен ағыны баяулады (4 сурет).

2018 жылдың соңына келген ірі валюталық депозиттердің азаюы – 2019 жылдың басы осы кезеңде жоғары сыйақы мөлшерлемесі кезеңінде 7% - ға дейін жасалған валюталық салымдар бойынша шарттардың аяқталу мерзімі келуімен, яғни қарыз капиталының халықаралық нарықтарындағы ағымдағы кірістен 2-3 есе көп болуымен байланысты. Валюталық салымдарды өтеудің негізгі көлемі (80%) 2021 жылдың соңына дейін біркелкі бөлінген, сондықтан осы перспективада валюталық депозиттердің төмендеуі жалғасады, бірақ аз көлемде.

2019 жылғы 1 сәуірдегі жағдай бойынша Депозиттерге кепілдік беру жүйесіне (әрі қарай – ДКБЖ) қатысушы банктеріндегі жеке тұлғалардың депозиттері бойынша кепілдік берілген өтемнің жиынтық сомасы (қатысушы банктердің депозиторларға қарсы талаптарын ескере отырып) 4,1 трлн теңге. Бұл ретте есепті күнге Қордың арнайы резерві Қордың жарғылық капиталының қаражатын ескерместен, 465,7 млрд. теңгені құрайды. Қажет болған жағдайда, Қор акционердің шешімі бойынша Қордың арнайы резервінің тапшылығын толықтыру үшін жарғылық капиталдың 70% - на дейін пайдалана алады, бұл жағдайда 575,1 млрд. теңге немесе кепілдік берілген өтемнің жиынтық сомасының 14%-ы және ДКБЖ қатысушы банктердегі жалпы депозиттік портфельдің 7% - на жетеді.

2. Ұлттық валютадағы депозиттер

- *Жаппай сегмент - 20 млн. теңгеге дейінгі қалдықтары бар депозиттер*
- *Орташа сегмент – 20-дан 50 млн. теңгеге дейінгі қалдықтары бар депозиттер*
- *Ірі сегмент – қалдығы 50 млн. теңгеден асатын депозиттер*

Теңгедегі депозиттер тұрақты өсуді көрсетеді: бірінші тоқсанда олар 4% - ға немесе 161 млрд. теңгеге өсті (5 сурет). Тоқсанның әрбір айының қорытындысы бойынша теңгемен депозиттердің орташа нетто-ағыны 1,2% - ды құрады. Теңгедегі депозиттердің өсуін бұқаралық сегмент қамтамасыз етеді: бірінші тоқсан ішінде мұндай депозиттердің өсуі 3% немесе 103 млрд. теңгені құрады. Айта кету керек, жаппай сегмент негізінен теңгедегі депозиттермен ұсынылған: осы сегменттегі теңгедегі депозиттер 75% - ға, ал шоттар саны бойынша – 95% - ға жетеді. Ұзақ мерзімді перспективада дәл осы сегмент теңгемен депозиттік базаның өсуін қамтамасыз етеді.

2019 жылдың 1 тоқсанында теңгедегі ірі депозиттер де айтарлықтай ұлғайды: жиынтық өсім 55 млрд. теңгені құрады, тоқсан ішінде 7% - ға өсті.

Теңгедегі депозиттердің өсуіне келесі факторлар әсер етеді:

1) теңгедегі депозиттердің жоғары кірістілігі: теңгедегі ұзақ мерзімді салымдардың нақты кірістілігі жылына 8,5% - ға жетеді, ал валюталық салымдар бойынша кірістілік болжамдарға берілмейді және қысқа мерзімде теріс кірістілікті тіркеуге болады. Бұдан басқа, кепілдік бойынша теңгемен салымдар тәуекелсіз МБҚ-мен салыстырылады, бірақ олар бойынша

кірістілік МБҚ бойынша мөлшерлемедан 1,5 есе артық. Теңгедегі салымдар бойынша кірістілік салық салудан босатылды;

2) валюталық депозиттерді теңгемен айырбастау;

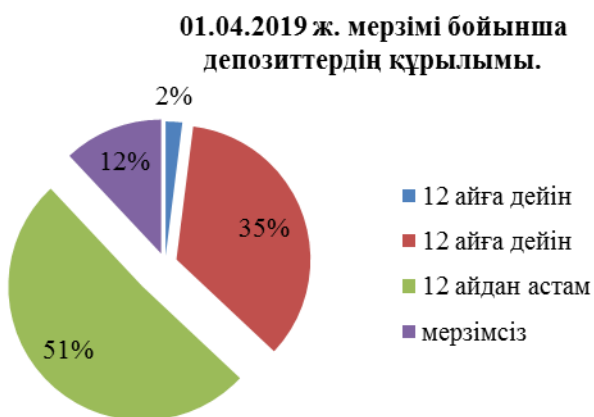
3) теңгелік салымдардың сенімділігі мен тұрақтылығы: теңгедегі депозиттердің 65% - ы Қордың кепілдігімен жабылады, ал шоттар бойынша үлес 99,9% - ға жетеді;

4) халықтың жинақ бейімділігі – азаматтардың жинақ мінез-құлқының өзгеруі және салымшылардың жаңа шындыққа бейімделуі теңгелік депозиттердің оң серпінін негіздейді.

3. Қорландыру тұрақтылығы

Депозиттік базаның 86% - ын 1 жыл және одан көп мерзімге ашылған депозиттер құрайды (6 сурет). Валюта бөлігіндегі депозиттердің мерзімдері ұқсас: теңгемен депозиттердің бір жылға және одан көп ашылған, шетел валютасымен – 91%.

6 сурет

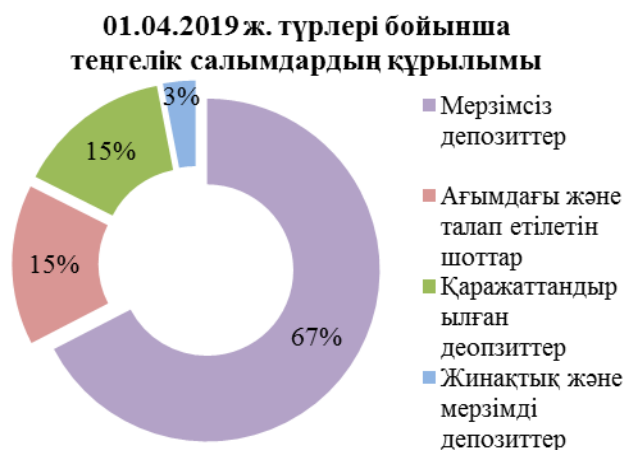
Сонымен қатар, депозит мерзімі депозит тұрақтылығының кепілі болып табылмайды. Бүгінгі күні депозиттердің басым көпшілігі нормативтік жағынан мерзімінен тыс болып табылады, яғни оларды салымшы кез келген уақытта сыйақыны жоғалтпай ала алады.

2018 жылғы 1 қазаннан бастап халыққа және банктерге теңгемен жинақ және мерзімді депозиттер қолжетімді болды, олар мерзімінен бұрын алуға белгілі шектеулерге ие: салымшының мерзімінен бұрын депозитті қайтару және / немесе салымды мерзімінен бұрын қайтарып алған кезде сыйақының бір бөлігін жоғалту ниетін алдын-ала хабарлау.

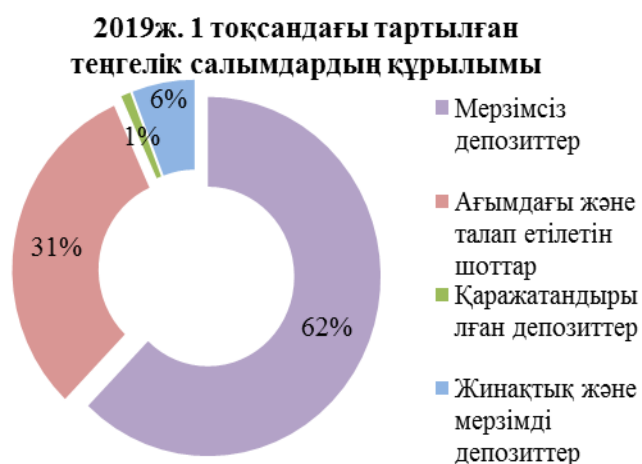
Мерзімді және жинақ салымдары банк секторын тұрақты қорландырудың негізі болып табылады. Теңгедегі депозиттердің жиынтық көлеміндегі мұндай депозиттердің үлесі жоғары

емес (7 сурет), бірақ тұрақты өсуді көрсетеді (8 сурет). 2019 жылғы 1 сәуірге мерзімді салымдар 59 млрд. теңге (35,8 мың шот) сомасына, ал жинақ салымдары 85 миллиард теңге (27,4 мың шот) сомасына ашылды. Барлық мерзімді және жинақ салымдарының 87% - дан астамы бір жылдан астам мерзімге ашылды (9 сурет).

7 сурет

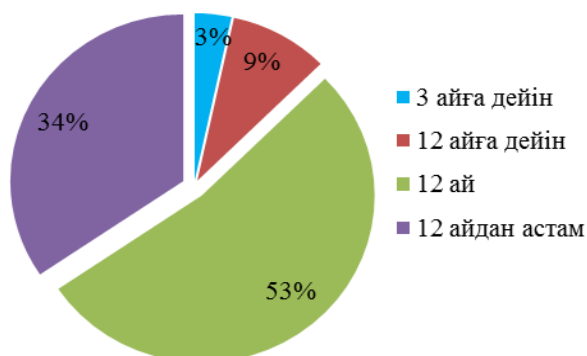

8 сурет

9 сурет

01.04.2019 ж. мерзімді және жинақ салымдарының құрылымы

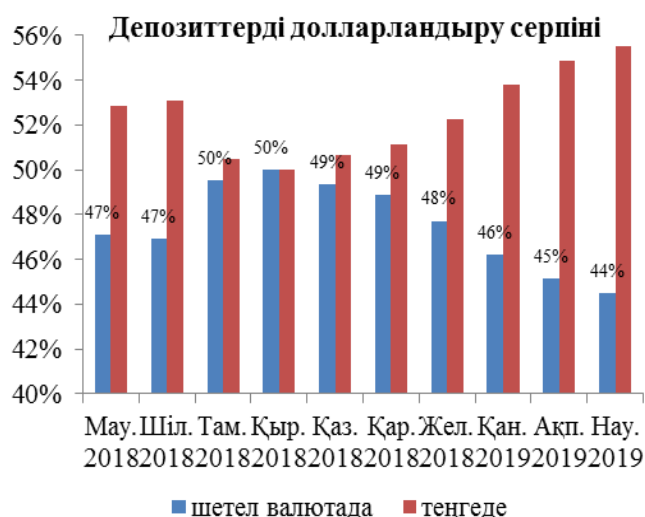

Теңге түріндегі жинақ депозиттері біртіндеп сенімге ие болды: 2018 жылдың соңғы үш айында жинақ салымдарының нарығы бір айдан бір айға дейін екі есе өсімді көрсетті, 2019 жылдың сәуіріне қарай бұл нарықтың өсуі біршама тұрақтанды және 2019 жылдың наурыз айында жинақ салымдарының көлемі 22% - ға артты, бірақ бұл ретте ол осы кезеңде теңгедегі депозит нарығының орташа өсуінен 17 есе артық. Іске қосу кезеңінен бастап ағымдағы жылдың 1 сәуіріне дейін жинақ салымдарының көлемі 17 есеге, ал шоттар саны 11 есеге артты.

4. Валюталық салымдар. Долларландыру.

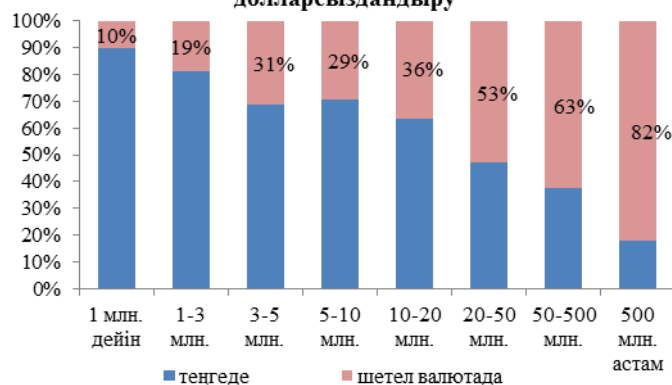
Халық депозиттерін долларландырудың жалпы деңгейі 2019 жылдың бірінші тоқсанының соңында рекордтық 44,5% - ға дейін төмендеді (10 сурет). Халықтың депозиттерін долларландыру өзінің тарихи максимумынан 80,4% - ға іс жүзінде 2 есеге төмендеді.

10 сурет

Жеке тұлғалардың депозиттерін долларландыру біркелкі емес және депозиттік нарық сегментіне байланысты ерекшеленеді. Депозиттердің жаппай сегментінде долларландыру деңгейі 25% - дан кем, ал шоттар саны бойынша – тек 5% - ды құрайды (11 сурет). Осылайша, жаппай сегментте долларсыздандыру процесі болды және қысқа мерзімді перспективада осы процесті жылдамдатудың айқын факторлары байқалмайды: Қазақстанның экономикалық өсуінің оң болжамы, 2019 жылға болжанып отырған инфляция шамамен 6% - ды құрайды, ҚРҰБ мен Үкіметтің валюта нарығының тұрақтылығын қамтамасыз етуі.

01.04.2019 ж. сегменттер бөлінісінде долларсыздандыру

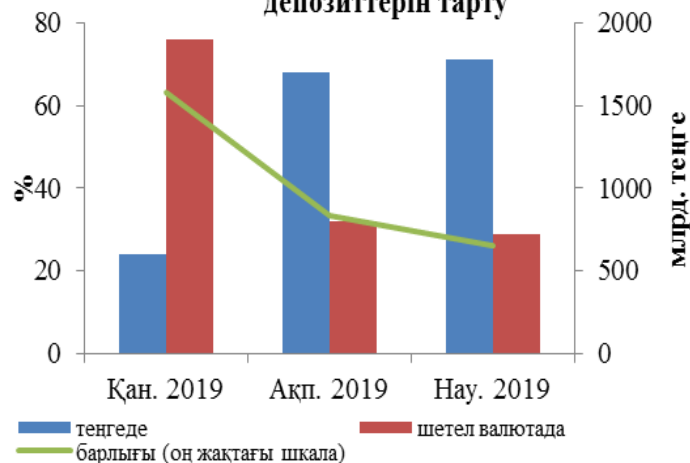
Бұл ретте ірі салымшылар бұрынғысынша өз жинақтарын шетел валютасында сақтауды қалайды. Ірі салымдар сегментінің деңгейі 73% құрайды (сурет.11).

2019 жылғы бірінші тоқсанда жеке тұлғалардың депозиттерін долларландырудың жалпы деңгейінің төмендеуі теңгелік депозиттердің ағыны салдарынан да, сондай-ақ Қазақстан банктерінде ірі валюталық салымдардың азаюы себебінен де болды. Ірі валюта салымдарының азаюы Қазақстандағы валюта депозиттері бойынша мөлшерлеменің бәсекеге қабілетсіздігінен, сондай-ақ отандық қор нарығында инвестициялардың балама нұсқаларының болмауынан туындады.

Бұдан басқа, валютада тарту көлемінің төмендеуі байқалады (12 сурет). Ағымдағы жылдың 1 тоқсанында теңгелік депозиттерді тарту валюталық салымдарды тартудан іс жүзінде 2 есе артық болды.

Рисунок 12

2019ж. 1 тоқсанында жеке тұлғалардың депозиттерін тарту

Нарықтағы соңғы өзгерістер халықтың жинақ тәртібінің өзгеруі туралы айтады. Жинақ валютасын таңдау кезінде анықтаушы фактор ретінде айырбас бағамы маңызының төмендеуі байқалады. Азаматтар теңгемен жинақтауға артықшылық бере бастады, ұлттық валютадағы жаңа депозиттік өнімдерге қызығушылық біртіндеп артып келеді.

Бүгінгі күні қордың негізгі міндеті ҚРҰБ-мен бірлесіп халықтың қаржылық сауаттылығының деңгейін арттыру, атап айтқанда, халықтың инфляция деңгейі бойынша алға қарайтын үміттерін қалыптастыру болып табылады, бұл кейіннен экономикалық негізсіз девальвациялық болжамдарды жою есебінен долларландыру деңгейін табиғи түрде төмендетуге мүмкіндік береді және ұзақ мерзімді перспективада тек оң нәтиже береді.

5. Сыйақы мөлшерлемелері

Ең жоғары сыйақы мөлшерлемелері

Мерзімді және жинақ салымдары нарықтарының әлі де қалыптасу процесінде екенін ескере отырып, 2019 жылғы ақпанда ҚДКБҚ 2019 жылғы екінші тоқсанға қолданыстағы шекті сыйақы мөлшерлемелерін сақтап қалды, (1-кесте).

Кесте 1. Ең жоғары сыйақы мөлшерлемелері

Салымның санаты	Толықтыру құқықсыз	Толықтыру құқығымен
1 Депозиттер ұлттық валютада		
1.1 Мерзімсіз депозиттер	10,5%	10,5%
1.2. Мерзімді депозиттер		
3 ай	11,0%	11,0%
6 ай	11,8%	11,0%
12 ай	12,0%	11,0%
24 ай	12,5%	10,5%
1.3 Жинақ депозиттері		
3 ай	12,0%	12,0%
6 ай	12,8%	12,0%
12 ай	13,0%	12,0%
24 ай	13,5%	11,5%
2 Депозиттер шетел валютасында	1,0%	1,0%

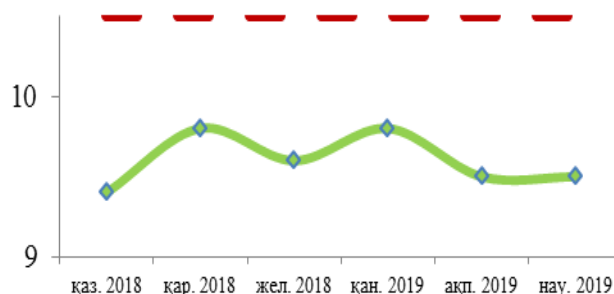
Мерзімсіз салымдар

2019 жылғы бірінші тоқсанда мерзімсіз депозиттер бойынша орташа өлшемді мөлшерлеме 2019 жылғы қаңтарда 2018 жылғы

желтоқсанда 9,6% - дан 2019 жылғы қаңтарда 9,8% - ға дейін өсімді көрсетіп, есепті тоқсанның соңғы екі айында 10,5% жоғары мөлшерлеме кезінде 9,5% - ға төмендеп, сақталып, әртүрлі бағыттағы қозғалысты көрсетті (13 сурет).

13 сурет

Мерзімсіз салымдар бойынша ставка

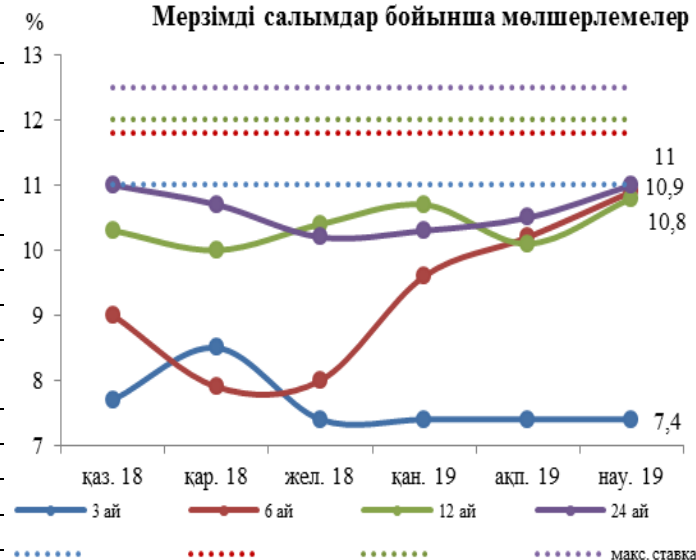

Мерзімді салымдар

2018 жылғы желтоқсанның бастап 3 айлық депозиттер бойынша сақталып келе жатқан 7,4% мөлшерлемені қоспағанда, 2019 жылғы бірінші тоқсанда мерзімді депозиттер бойынша орташа алынған мөлшерлемелер өсті. 6, 12, 24 ай мерзімді депозиттер бойынша мөлшерлемелер, өз кезегінде, 3 ай бойы депозиттер бойынша ең жоғары мөлшерлеменің деңгейінде – 11% (14 сурет).

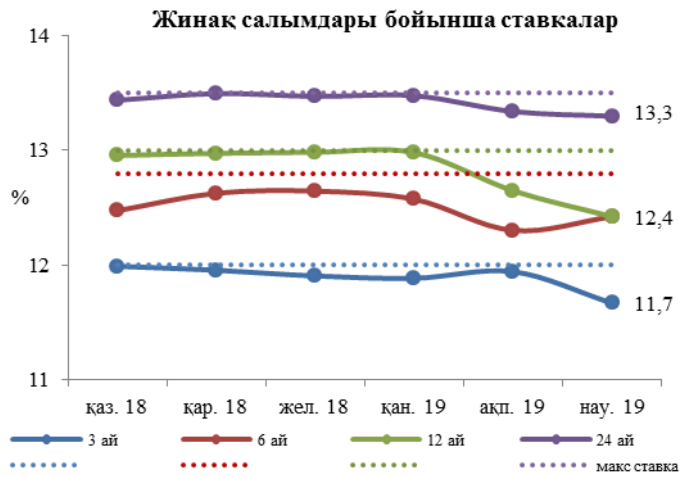
14 сурет

Мерзімді салымдар бойынша мөлшерлемелер

Жинақ салымдары

Алдыңғы кезеңде шекті мөлшерлемелер деңгейінде болған жинақ депозиттері бойынша орташа өлшемді мөлшерлемелер 2019 жылдың бірінші тоқсанында барлық мерзімдерде төмендеу трендін көрсетті (15 сурет).

Екінші тоқсанда 15 Банк жинақ салымдарына 59 млрд. теңге тартты, бұл өткен тоқсаннан 2,3 есе көп.

Инфляцияның төмендеуі қазір ең жоғары болып жатқан теңгелік депозиттердің нақты табыстылығын арттырады. 2016 жылдың басында теңгелік салымдар бойынша шекті мөлшерлеме 14% - ды құрады, бұл ретте 2015 жылдың қорытындысы бойынша жылдық инфляция 13,6% - ға тең болды. Тиісінше, нақты табыстылық тек 0,4% - ға тең болды. 2019 жылғы наурызда инфляция жылдық мәнде 4,8% - ға дейін төмендеді, бұл ретте мерзімсіз салымдар бойынша мөлшерлеме одан 2 есе, жинақ бойынша-3 есе артық, ал нақты мөлшерлеме 5,7-8,7% - ды құрайды.